

EL REIAL COL·LEGI D'ARGENTERS DE MATARÓ EN EL SEGLE XVIII

No caldrà recordar ací les característiques dels gremis del segle XVIII com a corporacions privilegiades i reglamentades, ni insistir tampoc sobre el món tancat que a vegades representaven, especialment aquells gremis i col·legis d'oficis o activitats que es tenien com a socialment superiors, més distingits. Dins d'aquests darrers s'hi comptaven els argenters —en el llindar entre l'ofici i l'art— arrengrerats al costat de les corporacions de més prestigi.

Al Divuitè es pretengué centrar el control de l'argenteria a Barcelona. El col·legi d'argenters barcelonins va obtenir l'any 1732, entre altres coses, la prerrogativa d'examinar i concedir el títol de mestre per a totes les poblacions catalanes, i disposar, a més, d'un "visitador" per a tot Catalunya. Es convertia, doncs, en el col·legi matriu del Principat. L'any següent fou dictada una reial cèdula confirmant les ordinations del susdit col·legi i aclarant alguns dubtes que s'havien suscitat en la seva interpretació (1). Tot això no va plaure pas —amb una sola excepció— als argenters mataronins. Sabem que a instància d'un d'ells —Josep Vivas, l'excepció— obrant en nom del col·legi d'argenters de Barcelona, es féu notificar notarialment i personal aquella darrera disposició als argenters locals Bernardí Quingles, Antoni Bosch, Josep Maresma, Josep Pi, Francesc Ramon, Francesc i Gaspar Dorda i Quingles, Josep Masriera i al mateix Josep Vivas. Tots els esmentats manifestaren que respectaven aquelles reials ordres, però —llevat d'aquest darrer— els altres feren constar ensem llur queixa pel perjudici que els causava en alguns extrems, particularment per la despesa que suposava el fet d'haver de subjectar-se el "visitador" del col·legi barceloní, al·legant també que intentarien fer recurs (2).

El 10 de març de 1771 Carles III aprovà unes ordinations generals per als argenters de tot el regne, que incloïen, a més, una normativa per al col·legi d'argenters de Madrid. L'objecte era poder exercir un control estatal sobre l'ofici, emmarcat dins la política centralitzadora del moment (3). Per l'agost del mateix any, el governador i corregidor de Mataró, el mariscal de camp marquès de Filingeri, féu present aquesta nova legislació als argenters de la nostra ciutat. Amb motiu d'això es plantejà la conveniència de constituir a Mataró un col·legi d'aquest ram, fent-ho sobre la base de les normes del col·legi de Madrid en tot allò que fos adaptable. A aquest efecte, els argenters mataronins elevaren una petició al rei en la qual li demanaven l'aprovació d'un col·legi i la llicència per a poder constituir-se en corporació formal de llur ofici. El susdit monarca, una vegada seguit el tràmit reglamentari i vist en la *Junta general de Comercio y Moneda*, aprovava a San Ildefonso el 2 d'oc-

tubre de l'any següent, les ordinacions del col·legi d'argenters de Mataró i els concedia la preceptiva autorització per a formar-lo (4). Cal advertir que el col·lectiu prenia el nom de col·legi com feien generalment les institucions d'activitats "liberals", que es volien diferenciar així dels gremis de menestrals dedicats simplement a "arts mecàniques".

Un mes després, el 29 de novembre, convocats a casa Josep Torras i Vieta, notari, al carrer Nou, es reuniren Antoni Bosch, Llorenç Maresma, Francesc i Miquel Ramon, tots ells argenters de Mataró i que, al seu moment, havien obtingut la mestria del col·legi de Barcelona. Els dos primers, actuant com a cònsols —nom que havien de prendre els caps del futur col·legi— el tercer com a fidel marcador i el darrer com a fidel contrast. En aquest acte examinaren i aprovaren per mestres Josep Francesc González, Francesc Dorda i Quingles, Joan Baptista Dorda i Quingles, Pere Pou i Brua i Manuel Casellas, argenters amb botiga oberta a Mataró. Ara, potser caldria preguntar-nos: ¿Com podia haver-hi a Mataró tots aquests mestres amb botiga oberta sense posseir la indispensable mestria? ¿És que el control del col·legi de Barcelona no era tan efectiu com caldria suposar? Sigui com sigui, els nous mestres juraren guardar els capítols de les ordinacions d'argenters i reberen la marca individual que cadascun havia de posar a les joies i obres de la seva producció. Aquestes marques quedaren enregistrades, ensems amb la dels quatre mestres fundadors i la del propi col·legi, en un quadern que habilitaren a l'efecte (5). Tots els novells mestres satisfieren la quantitat de deu pesos d'entrada, com preceptuaven les ordinacions col·legials.

A continuació, tots els reunits i prèvia la llicència del governador-corrector de la ciutat, procediren a la constitució oficial del col·legi d'argenters de Mataró. Després de llegides les ordinacions de la novella corporació, s'efectuà l'elecció dels cònsols definitius. En resultaren: Llorenç Maresma, com a cònsol primer, i Francesc Dorda i Quingles com a cònsol segon. El primer havia d'acabar el seu consolat l'1 de maig de 1774, però el segon no ho faria fins a un any més tard. D'aquesta manera cada any podrien nomenar un cònsol nou i sempre en restaria un de "vell". Els dos cònsols elegiren Francesc Ramon com a fidel marcador i els vocals del col·legi escolliren Manuel Ramon com a fidel contrast. Tots els esmentats juraren d'una manera solemne guardar llurs càrrecs.

Complerts, doncs, tots aquests tràmits, indispensables per a l'erecció i posada en marxa del col·legi, els congregats lloant el zel i l'interès que havia posat el marquès de Filingeri en el tràmit de la petició de la llicència reial per a la fundació de la corporació, acordaren fer-li present la seva gratitud i sotmetre-li l'escriptura fundacional per tal que l'autoritzés *para mayor estabilidad y firmeza*. No cal dir que la susdita autoritat donà la seva plena aprovació a l'acte i estampà la seva signatura al document.

Les ordinacions

Les ordinacions del col·legi d'argenters de Mataró són molt succintes. Consten

SAN ELOY
OBISPO.

Sant Eloi, patró dels argenters de Mataró
Gravat de la portada de les reials ordinacions del col.legi.

només de 12 capítols o articles, pel fet que en tot allò que no hi quedava declarat s'havia d'estar a les disposicions previstes a les ordinacions generals dictades per a tot el regne.

El govern del col·legi era confiat a dos cònsols, amb una duració biennal en el càrrec. Aquests cònsols havien de fer el nomenament d'un fidel marcador i d'un fidel contrast. El primer, per a refrendar les marques posades per cada mestre a les peces de la seva producció, fent-se així responsable també de la qualitat dels materials. El fidel marcador havia de disposar de marca pròpia i cobrar tres maravedisos cada vegada que l'hagués d'estampar. D'aquest import n'havia de lliurar la meitat al col·legi. El fidel contrast tenia per missió certificar, sempre que hom li ho demanés, el pes i el valor just de les joies. Per aquest treball tenia assignat el cobrament de sis maravedisos per peça contrastada, dels quals n'abonaria la meitat a les arques col·legials. Com els cònsols, la duració dels càrrecs de fidel marcador i de fidel contrast quedava fixada en dos anys. Ultra això, i per tal de garantir la bona qualitat de l'argenteria a Mataró, la prohomenia del col·legi hauria de realitzar una visita periòdica als tallers dels col·legiats i examinar els pesos, marques, argenteria i tot allò que hi trobés per si era conforme.

Per entrar d'aprenent a casa d'un mestre, s'havia de tenir l'edat de 12 anys, saber llegir i escriure i posseir rudiments de comptar, justificar la *limpieza de sangre* i abonar 40 rals de billó al col·legi. Amb sis anys d'aprenentatge es podia accedir a l'oficialia. Per a fer-ho feia falta presentar una certificació acreditativa d'aquests sis anys i d'ésser apte tant per la "maniobra" com pel dibuix. Els que volien obtenir la mestria, els calia justificar l'aprenentatge, portar dos anys d'oficial, sotmetre's a un examen de l'art i pagar deu pesos d'entrada al col·legi.

Finalment, es declara a les ordinacions que comentem que el col·legi mataroní es posava sota la tutoria de sant Eloi, i que acudiria al governador de la ciutat, com a subdelegat de la *Junta general de Comercio y Moneda*, en totes les qüestions que se suscités referents a l'art de la plateria (6).

La defensa dels interessos col·legials

El *Catálogo* del qual extraiem tota aquesta informació palesa que tant el nomenament dels cònsols com dels fidels marcador i contrast, així com les visites reglamentàries als tallers de la ciutat, es portaren a terme periòdicament. També s'hi enregistra l'entrada d'aprenents i d'oficials, però amb un nombre reduït. Igualment, cal remarcar que són pocs els nous mestres que hi figuren com a examinats i admesos. Fins l'any 1784 no concedí la primera mestria, admetent Nicolau Comas, de Vic. El 1787 aprovà Miquel Tuñí i Font, de Mataró i Josep Boadas i Enrich, de Monistrol. Quatre anys més tard, hi ingressà Ramon Sayol, també de Mataró. El 1792 ho feren Joan Pau Garí i Ros, de Lllaneres i Joan Vivas i Manent i el 1795 Salvador Recoder i Coral i Francesc Vieta, ambdós de Mataró, bé que el darrer era nascut a Lllaneres. Després, el 1800 aprovà Rafael Ros i Peradejordi, de Mataró.

El col·legi d'argenteres mataroní sembla, doncs, bastant tancat a l'admissió de nous mestres. Sabem, per exemple, que l'any 1786 rebutjà un jove argenter de Vic, Fèlix Cunill, que havia pretès ingressar-hi. El susdit, no havent aprovat per dues vegades l'examen a què fou sotmès es queixà en el sentit d'haver-se-li fet particularment difícil i va recusar, àdhuc, dos dels examinadors. Coneixem, precisament, el desenrotllament del segon examen. Va consistir en una sèrie de preguntes sobre aliatges de l'or i de l'argent, mescles per a fer variar llurs respectives lleis, equivalències entre el marc, l'unça, el gra, etc. Cunill va haver d'executar amb uns trossos de metall i d'argent una rèplica a una mostra que li va sortir d'un pot, a sort, i un dibuixet al seu gust. A la vista del resultat i donat que la rèplica s'assemblava poc al model, li fou negada la mestria, tot assegurant-li que se li atorgaria més endavant sempre que es presentés amb una major *instrucció e intelligència en el arte de platero*. Poc després, Cunill aconseguiria la mestria al col·legi de Vic —sense examen, presentant només un anell que declarà haver-lo fet ell mateix— i a l'empara de les ordinacions generals de l'any 1771 que disposaven que qualsevol mestre que es traslladés de domicili fos admès pel gremi de la població de la seva nova residència, demanà l'entrada al col·legi de Mataró, però aquest no el degué acceptar pel fet que no figura al *Catálogo* (7).

També resulta simptomàtic que l'única visita de les enregistrades a l'esmentat *Catálogo*, en la qual es fa constar haver trobat alguna cosa disconforme, sigui precisament l'efectuada l'any 1784 al taller de Francesc Rovira, on localitzaren diverses joies d'or i argent no ajustades a la llei. També s'hi consigna que trobaren en poder d'un altre argenter mataroní un anell envoltat de diamants i una esmeralda al centre, que es pogué comprovar que era del mateix Rovira i igualment defectuós. Aquest mestre havia estat *agregado por la justicia* al col·legi de Mataró, però no l'havien volgut acceptar. Anys més tard Rovira es queixà que per entrar al col·legi mataroní li exigissin aleshores 500 rals de billó i justificar la possessió d'un patrimoni de 30.000 rals, com preveien les ordinacions generals de l'argenteria per a l'ingrés en un col·legi del ram. El susdit pretenia satisfer només els 10 pesos, com havien fet tots els argenteres de Mataró. Aquests li argumentaven que les ordinacions locals no preveien el cas de la incorporació de mestres forans i, per tant, s'havia d'estar a les generals. De fet, Rovira, no figura tampoc entre els components del col·legi de la nostra ciutat.

El col·legi de Mataró, amb els de Girona, Reus i Vic —les ciutats que també posseïen col·legi propi— hagué de defensar-se de la disposició de sotmetre's al "visitador" del de Barcelona. Al final, l'any 1786, la *Junta general de Comercio y Moneda*, va resoldre que si bé era obligatori supeditar-se a la suddita prescripció, no se'ls podia exigir el pagament de cap dret per aquest concepte. També, a partir de 1785 i durant molts anys, li calgué al col·legi mataroní eludir la norma oficial que preveia que el fidel contrast de les poblacions hagués de posseir títol d'assajador, cosa que només es podia obtenir a Madrid. Els argenteres de la nostra ciutat es consideraven prou competents per a assegurar una gestió honrada o capacitada per aquesta delicada comesa (8).

En resum: Aquestes breus notes palesen com era organitzada professional-

ment l'argenteria a Mataró —ensems amb l'orfebreria, qua a la pràctica portava aparellada— durant el segle XVIII, després que el mestres locals aconseguissin sostreure's de la dependència del col·legi de Barcelona. També ens presenten la corporació matoronina dels argenters com a una entitat més aviat tancada, defensora a ultrança de les seves prerrogatives i interessos, com corresponia a un estament d'artífexs que per la noblesa de la matèria amb què tractaven i la perícia que hi havien de posar, es tenien com a capdavaners dels mestres de l'Antic Règim a casa nostra.

Joaquim Llovet

NOTES

- 1.- *Real Cédula con los veinte y cinco capítulos de las ordenanzas, que su Magestad, (que Dios guarde) y su Real Junta General de Comercio, y Moneda, manda observar a todas las platerías, y plateros de todas las ciudades, villas, y lugares del Principado de Cataluña, para su buen régimen, y gobierno, en vista de las ordenanzas concedidas a la congregación, colegio, y Arte de plateros de la ciudad de Barcelona, su fecha en Sevilla a 8 de Agosto de 1732, y declaraciones sobre las dudas expuestas por la Real Audiencia del Principado de Cataluña y Ciudad de Barcelona sobre el capítulo sexto, y octavo. Dado en San Ildefonso a 17 de Julio de 1733.*
- 2.- Arxiu municipal de Mataró, *Diversos*, lligall 71, còpies de les actes notariales esteses amb motiu de la notificació de la reial cédula de la nota anterior als argenters de Mataró, a 17 i 27 de desembre de 1733.
- 3.- *Real Despacho de Ordenanzas aprobadas por su Magestad a consulta de la Junta general de Comercio y Moneda, para todas las Platerías de estos Reynos; y particulares para el Colegio de San Eloy de Madrid: a diez de marzo de mil setecientos setenta y uno.*
- 4.- Mentre no indiquem el contrari, totes les dades d'aquesta comunicació són extretes del *Catálogo de los maestros plateros de la ciudad de Mataró, 1772*. És un ms. propietat dels Hereus de Cabot i Cadafalch de Sant Andreu de Llavaneres. La Biblioteca Popular de la Caixa d'Estalvis Laietana de Mataró, en posseeix una reproducció fotogràfica.
- 5.- *Llibreta del Registra y aont estan las Amatris de las Marchas de cada un dels mestras del Real Conlegi de la present siutat de Mataró, comensant dia 29 de Novembre del any 1772. Dels mateixos propietaris i amb una reproducció fotogràfica a la mateixa biblioteca de la nota precedent.*
- 6.- *Real Despacho de erección de colegio y ordenanzas, mandado y aprobado por su Magestad a consulta de su Real Junta de Comercio y Moneda, para los individuos, que exercen la arte de Plateria en la ciudad de Mataró, Su fecha en S. Ildefonso a los II octubre de MDCLXXII —Mataró en la imprenta de Juan Abadal.*
- 7.- Arxiu de la Corona d'Aragó. Barcelona, Protocols notariales de Mataró, manual de Francesc Bronat, 18 d'octubre i 9 i 11 de novembre de 1786.
- 8.- El col·legi justificava el 1791 que el contrastador de Mataró posseïa tots els estris de l'ofici: un marc original que servia de patró, un pes gros per a pesar les peces de vaixel·la, un altre de petit per a les joies menudes, un joc de puntes d'or i un altre d'argent, una pedra de toc, una cassoleta i parangó, un forn, pes i pesos dinerals per a assajar.